

Aktywność w organizacjach obywatelskich

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023



Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Od ponad ćwierćwiecza, co dwa lata, pytamy Polaków o ich działalność w organizacjach obywatelskich. Interesuje nas – co zaznaczamy w pytaniu – udział w pracy tych organizacji, a nie sama przynależność do nich.

Poziom zaangażowania Polaków w działalność organizacji obywatelskich jest obecnie¹ zbliżony do rejestrowanego przez CBOS od 2016 roku. Tak jak w ubiegłych latach badani najczęściej poświęcają czas na pracę w organizacjach charytatywnych udzielających pomocy potrzebującym dorosłym (12,9%, wzrost o 1,6 punktu procentowego od 2022 roku), np. osobom z niepełnosprawnościami, starszym, ubogim lub w kryzysie bezdomności, albo pomagającym dzieciom (11,3%, spadek o 2,3 punktu). Co dziesiąty respondent (10,5%) angażuje się w prace organizacji działających na rzecz szkolnictwa i oświaty, takich jak komitety rodzicielskie, rady rodziców, fundacje szkolne lub uczelniane oraz Społeczne Towarzystwa Oświatowe. Nieznacznie mniej ankietowanych (8,5%) bierze udział w pracach organizacji, związków lub klubów o charakterze sportowym.

Do organizacji i grup obywatelskich, w działalność których angażuje się mniej niż siedmiu na stu badanych, zaliczają się: ruchy religijne i kościelne oraz wspólnoty parafialne (6,4%, wzrost o 1,3 punktu procentowego), towarzystwa przyjaciół zwierząt i opieki nad nimi (5,2%), organizacje młodzieżowe, m.in. harcerstwo (5,1%), organizacje społecznego ratownictwa, takie jak Ochotnicza Straż Pożarna i Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (5,1%, wzrost o 2,0 punktu), komitety starające się o załatwienie jakiejś konkretnej sprawy (5,0%), organizacje kobiece (5,0%), organizacje i stowarzyszenia artystyczne, jak np. chór, orkiestra, zespół taneczny czy teatralny (4,8%), samorządy dzielnicowe i osiedlowe (4,7%), związki działkowców, hodowców, wędkarzy, myśliwych (4,6%, spadek o 1,7 punktu). Około czterech na stu ankietowanych poświęca czas na działalność

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (406) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 8 do 18 lutego 2024 roku na próbie liczącej 994 osoby (w tym: 60,7% metodą CAPI, 24,9% – CATI i 14,4% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

w związku zawodowym (3,9%), organizacji wspierającej placówki służby zdrowia (3,9%), działającej na rzecz ochrony środowiska naturalnego (3,8%), organizacji emerytów, klubie seniora (3,7%), stowarzyszeniu lub klubie kolekcjonerów, zbieraczy, hobbystów (3,5%). Około trzech na stu badanych lub mniej uczestniczy w pracy grup samopomocowych (3,2%), takich jak stowarzyszenia osób z niepełno-sprawnościami, bezrobotnych, anonimowych alkoholików itp., towarzystw naukowych (3,2%), samorządów gminnych (3,1%), stowarzyszeń miłośników miasta lub regionu (3,1%), organizacji i stowarzyszeń turystycznych (2,9%), stowarzyszeń i samorządów zawodowych (2,5%), samorządów pracowniczych (1,6%), towarzystw przyjaźni z innymi krajami czy narodami (1,6%), organizacji weteranów, kombatanów, ofiar wojny (1,3%), samorządów wojewódzkich i powiatowych (1,1%) oraz partii lub stowarzyszeń politycznych (1,1%).

TABELA 1

W Polsce istnieją różne możliwości społecznego działania. Czy Pan(i) **poświęca swój wolny czas** na działalność w którejś organizacji, stowarzyszeniu, ruchu, klubie lub fundacji? Chodzi o **udział w pracy tej (tych) organizacji**, a nie tylko o przynależność do niej (do nich).

	Odsetki odpowiedzi twierdzących wśród ogółu respondentów												
	II 1998	XII 1999	I 2002	I 2004	I 2006	I 2008	I 2010	I 2012	I 2016	II 2018	II 2020	II 2022	II 2024
Organizacje charytatywne działające na rzecz osób potrzebujących – starych, ubogich, bezdomnych, chorych, niepełnosprawnych, ofiar klęsk żywiołowych, ofiar wojen itp.	1,5	2,8	1,3	2,4	2,1	2,4	4,0	4,8	8,6	9,6	11,2	11,3	12,9
Organizacje charytatywne działające na rzecz potrzebujących dzieci	1,2	2,9	1,0	2,4	3,5	2,4	5,1	5,6	10,0	11,0	15,0	13,6	11,3
Organizacje działające na rzecz szkolnictwa, oświaty, np. komitet rodzicielski, rada rodziców, fundacja szkolna, uczelniana, Społeczne Towarzystwo Oświatowe	4,5	5,5	3,2	4,2	4,8	4,8	8,0	6,9	10,9	10,3	10,8	9,8	10,5
Organizacje (związki, kluby i stowarzyszenia) sportowe	2,2	3,1	2,7	4,8	3,5	2,8	5,8	4,0	7,5	7,1	6,8	9,2	8,5
Organizacje, ruchy religijne, kościelne, wspólnoty parafialne	3,6	3,9	2,0	3,9	3,4	2,8	4,5	5,4	6,9	7,9	6,5	5,1	6,4
Towarzystwa przyjaciół zwierząt, opieki nad zwierzętami	1,1	1,1	0,7	0,8	1,6	0,3	2,3	1,5	4,2	4,0	5,5	5,0	5,2
Organizacje młodzieżowe, np. harcerstwo, kluby młodzieżowe, związki i stowarzyszenia studenckie	1,5	2,0	2,1	2,3	2,3	1,8	3,2	2,7	6,1	5,2	5,2	5,0	5,1
Ochotnicza Straż Pożarna, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe itp.	3,0	2,0	3,0	2,2	3,4	1,4	2,7	3,2	4,7	5,3	4,4	3,1	5,1
Komitety starające się o załatwienie jakiejś konkretnej sprawy (np. parkingu), grupy protestu	0,5	1,2	0,3	0,4	1,0	0,4	1,3	1,7	3,3	3,2	3,0	4,2	5,0
Organizacje kobiece, np. Koło Gospodyń Wiejskich	1,0	1,5	0,8	1,2	0,8	1,0	0,8	1,0	2,6	3,3	5,0	4,0	5,0

TABELA 1 cd.

W Polsce istnieją różne możliwości społecznego działania. Czy Pan(i) **poświęca swój wolny czas** na działalność w którejś organizacji, stowarzyszeniu, ruchu, klubie lub fundacji? Chodzi o **udział w pracy tej (tych) organizacji**, a nie tylko o przynależność do niej (do nich).

	Odsetki odpowiedzi twierdzących wśród ogółu respondentów												
	II 1998	XII 1999	I 2002	I 2004	I 2006	I 2008	I 2010	I 2012	I 2016	II 2018	II 2020	II 2022	II 2024
Organizacje, stowarzyszenia artystyczne, np. chór, orkiestra, zespół taneczny, teatralny	0,9	1,8	0,9	1,9	1,6	0,8	2,6	2,9	4,4	4,0	5,2	3,7	4,8
Samorządy dzielnicowe, osiedlowe, np. rady mieszkańców, komitety domowe	1,0	1,2	0,3	1,0	1,2	0,9	1,6	2,3	3,0	3,6	4,7	5,1	4,7
Stowarzyszenia, związki działkowców, hodowców, wędkarzy, myśliwych	2,4	3,1	1,8	2,9	2,5	1,6	3,3	4,0	5,0	6,1	5,0	6,3	4,6
Związki zawodowe	3,2	4,8	3,3	3,8	3,9	3,2	2,1	2,8	4,3	2,9	4,3	3,6	3,9
Organizacje wspierające placówki służby zdrowia	0,7	1,2	0,6	0,8	1,5	0,9	1,7	1,2	2,0	3,4	3,9	2,6	3,9
Organizacje działające na rzecz ochrony środowiska naturalnego	0,9	1,5	0,3	1,2	1,8	0,9	1,5	1,6	3,2	3,1	4,8	4,3	3,8
Organizacje emerytów, kluby seniorów	1,4	1,4	1,2	1,8	1,8	1,2	1,8	2,6	3,0	3,7	4,1	3,7	3,7
Stowarzyszenia, kluby kolekcjonerów, zbieraczy, hobbystów	0,5	0,7	0,7	1,2	0,7	1,0	1,5	0,7	2,0	1,8	1,5	2,3	3,5
Organizacje samopomocowe, np. stowarzyszenia osób niepełnosprawnych, samotnych ojców, anonimowych alkoholików, osób bezrobotnych	0,6	1,1	0,4	1,0	1,3	0,8	2,5	1,6	2,7	4,1	4,6	2,9	3,2
Towarzystwa naukowe	0,6	1,4	0,8	1,4	1,2	0,5	2,3	1,4	2,7	2,2	2,9	2,1	3,2
Samorządy gminne	1,1	1,3	0,2	1,1	0,9	0,8	1,1	1,4	2,7	1,9	3,8	3,0	3,1
Stowarzyszenia miłośników miasta, regionu, np. zajmujące się ochroną zabytków, rozwojem kultury regionalnej	0,7	0,8	0,4	0,6	0,8	1,0	1,9	0,9	2,7	2,9	4,1	2,9	3,1
Organizacje, stowarzyszenia turystyczne	1,6	2,0	0,6	1,3	0,9	1,1	1,7	1,0	2,3	2,3	2,7	2,2	2,9
Stowarzyszenia i samorządy zawodowe	0,7	0,8	0,5	0,9	0,5	0,5	1,0	1,6	2,9	2,7	3,0	2,2	2,5
Samorządy pracownicze (rady pracowników)	0,4	0,3	0,2	0,8	1,1	0,4	0,6	1,2	2,1	1,8	2,2	1,6	1,6
Towarzystwa przyjaźni z innymi krajami, narodami	0,1	0,7	0,1	0,7	0,6	0,4	1,1	1,1	1,2	1,3	1,7	1,4	1,6
Organizacje kombatanatów, weteranów, ofiar wojny	1,4	1,3	0,9	1,4	1,2	1,0	0,6	1,2	0,9	1,0	1,3	1,3	1,3
Samorządy wojewódzkie i powiatowe	-	0,4	0,1	0,5	0,2	0,7	0,7	0,5	1,5	1,1	2,1	1,3	1,1
Partie lub stowarzyszenia polityczne	0,3	0,8	0,6	0,7	0,7	0,4	0,7	1,1	1,1	0,9	0,9	0,5	1,1
Inne organizacje, stowarzyszenia, ruchy, kluby lub fundacje	0,2	0,9	0,2	0,3	0,9	1,7	1,4	1,7	3,5	1,5	3,3	0,4	0,3

W ostatnich latach skala zaangażowania w działalność organizacji obywatelskich jest dość podobna. Łącznie w takich organizacjach działa dwie piąte Polaków (40%), czyli tyle samo, ile przed dwoma laty i minimalnie mniej niż zarejestrowaliśmy w roku 2020, tuż przed epidemią koronawirusa w Polsce. Jedna szóstka badanych (16%) poświęca czas na pracę w jednej tego typu organizacji, niespełna jedna dziesiąta (8%) – w dwóch, a 16% – w trzech lub więcej.

TABELA 2

Praca społeczna w organizacjach obywatelskich	Wskazania respondentów według terminów badań												
	II 1998	XII 1999	I 2002	I 2004	I 2006	I 2008	I 2010	I 2012	I 2016	II 2018	II 2020	II 2022	II 2024
	w procentach												
Osoby niepracujące społecznie	77	76	79	76	77	80	72	68	63	60	57	60	60
Osoby pracujące społecznie (ogółem)	23	24	21	24	23	20	28	32	37	40	43	40	40
w tym:													
– w jednej dziedzinie	15	13	15	14	14	12	15	17	16	18	18	15	16
– w dwóch dziedzinach	4	5	4	5	4	4	5	7	8	8	9	8	8
– w trzech lub więcej	4	6	2	5	5	4	8	8	13	14	16	17	16

Zaangażowanie w działalność organizacji obywatelskich współwystępuje z młodym wiekiem i wyższym statusem społeczno-ekonomicznym. Wyróżniają się pod tym względem badani w wieku 18–24 lata (którzy relatywnie często są zaangażowani w pracę trzech lub więcej organizacji) i mający od 35 do 44 lat, a także uczniowie i studenci, ankietowani z dużych (od 100 000 do 499 999 ludności) i największych (500 000 lub więcej) miast, respondenci mający wyższe wykształcenie, kadra kierownicza i specjaliści, technicy i średni personel, rolnicy, badani uzyskujący wysokie dochody w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym (3000 zł lub więcej) oraz osoby zadowolone z własnej sytuacji materialnej. Zauważalnie większą niż przeciętna aktywnością w organizacjach obywatelskich wyróżniają się ponadto respondenci najbardziej zaangażowani w praktyki religijne. Z kolei najmniej aktywni w tym względzie są najstarsi badani (65+), osoby mający wykształcenie podstawowe lub zasadnicze zawodowe, robotnicy niewykwalifikowani oraz ankietowani znajdujący się w złej sytuacji materialnej.

TABELA 3

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki respondentów deklarujących pracę społeczną w ramach organizacji obywatelskich:				Średni poziom zaangażowania*
	w jednej dziedzinie	w dwóch dziedzinach	w trzech dziedzinach lub więcej	Łącznie	
Ogółem	16	8	16	40	1,32
Płeć					
Mężczyźni	16	7	17	41	1,45
Kobiety	16	8	16	40	1,21
Wiek					
18–24 lata	12	9	37	58	2,75
25–34	14	12	10	37	1,19
35–44	20	8	20	48	1,50
45–54	19	9	14	42	1,26
55–64	19	7	15	42	1,09
65 lat i więcej	12	4	12	28	0,89
Miejsce zamieszkania					
Wieś	19	6	13	38	1,06
Miasto do 19 999	14	8	15	37	1,20
20 000 – 99 999	12	9	13	36	1,38
100 000 – 499 999	16	8	24	48	1,73
500 000 i więcej mieszkańców	16	10	28	53	1,83
Wykształcenie					
Podstawowe/gimnazjalne	12	0	13	24	0,84
Zasadnicze zawodowe	12	6	10	28	0,89
Średnie	19	6	18	43	1,44
Wyższe	18	15	21	54	1,73
Grupa społeczna i zawodowa					
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	16	20	25	61	2,01
Średni personel, technicy	28	4	16	48	1,19
Pracownicy administracyjno-biurowi	18	12	14	44	1,22
Pracownicy usług	12	5	11	27	0,97
Robotnicy wykwalifikowani	18	6	15	39	1,25
Robotnicy niewykwalifikowani	20		10	32	0,62
Rolnicy	42	7	16	64	1,38
Pracujący na własny rachunek	19	8	17	43	1,23
Bezrobotni	13			13	0,18
Emeryci	12	6	11	29	0,83
Renciści	10		15	28	1,32
Uczniowie i studenci	10	4	50	64	4,31
Zajmujący się domem i inni	13	9	17	39	1,10
Dochody na jedną osobę					
Do 1499 zł	19	5	15	40	1,12
Od 1500 zł do 1999 zł	21	3	15	39	1,19
Od 2000 zł do 2999 zł	13	9	15	36	1,21
Od 3000 zł do 3999 zł	20	5	21	45	1,62
4000 zł i więcej	19	14	15	49	1,32
Ocena własnych warunków materialnych					
Złe	20	4	7	30	0,57
Średnie	15	7	12	35	1,10
Dobre	16	8	20	45	1,53
Udział w praktykach religijnych					
Kilka razy w tygodniu	17	12	32	61	2,28
Raz w tygodniu	19	8	18	44	1,44
1–2 razy w miesiącu	18	11	8	37	0,79
Kilka razy w roku	17	4	15	35	1,14
W ogóle nie uczestniczy	11	9	20	39	1,57
Poglądy polityczne					
Lewicowe	12	9	19	41	1,36
Centrowe	23	7	11	41	1,00
Prawicowe	13	8	21	42	1,71
Niesprecyzowane	17	7	8	31	0,88

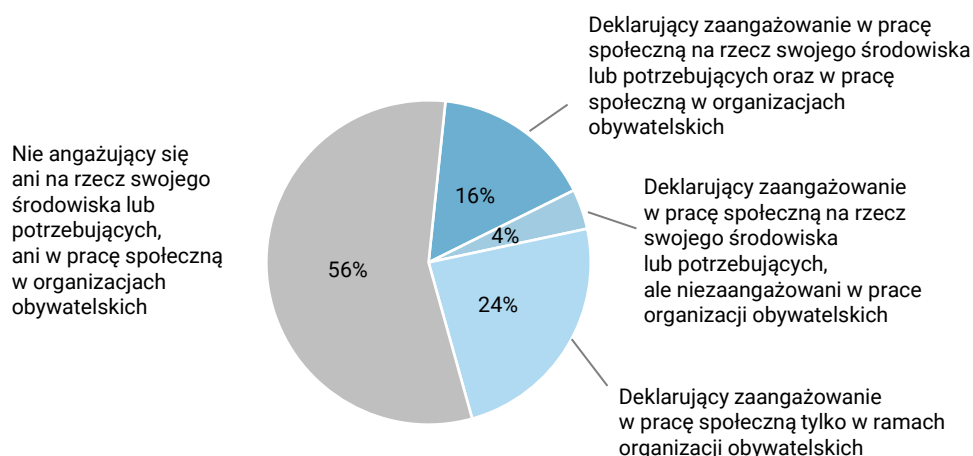
* Średni poziom zaangażowania mierzony średnią liczbą dziedzin zaangażowania w pracę społeczną w ramach organizacji obywatelskich

ZBIORCZY WSKAŹNIK ZAANGAŻOWANIA W PRACĘ SPOŁECZNĄ

Zbiorczy wskaźnik zaangażowania w pracę społeczną uwzględnia jej dwa wymiary – dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz swojej społeczności lokalnej lub osób potrzebujących (w 2023 roku wykonywało ją 20% ogółu badanych², a dwa lata wcześniej – 16%) oraz opisaną wyżej działalność w organizacjach obywatelskich (40%). W ten sposób możemy określić całkowitą skalę działań społecznikowskich podejmowanych przez respondentów w ubiegłym roku. W roku 2023 społecznicy stanowili łącznie 44% dorosłych Polaków, czyli w zasadzie tyle samo, ile dwa lata wcześniej, ale mniej niż w roku 2019 – który był pod tym względem rekordowy – oraz w roku 2017. Spośród nich 16% zadeklarowało zarówno pracę na rzecz organizacji obywatelskiej, jak i pracę bezpośrednio na rzecz potrzebujących. Jedna czwarta badanych (24%) działała społecznie wyłącznie w ramach organizacji obywatelskich, a czterech na stu – jedynie poza takimi organizacjami.

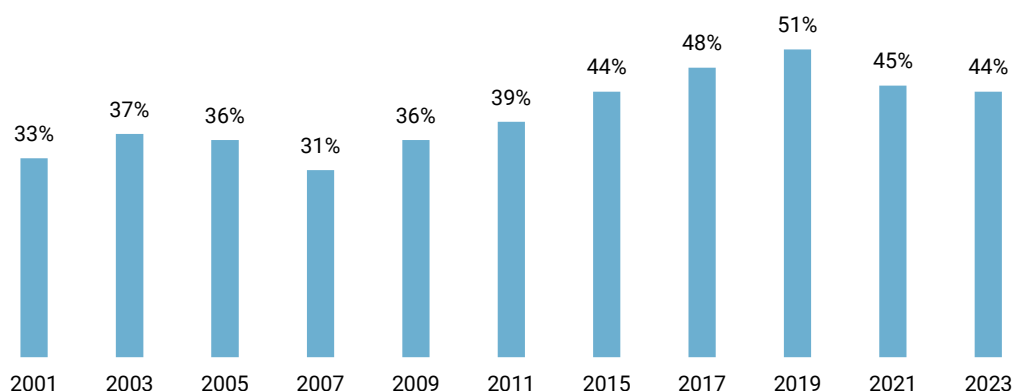
CBOS

RYS. 1. Zbiorczy wskaźnik zaangażowania w pracę społeczną w 2023 roku



² Więcej na ten temat w komunikacie CBOS „Czy chcemy pomagać innym?”, marzec 2024 (oprac. M. Głowacki).

RYS. 2. Zbiorczy wskaźnik zaangażowania w pracę społeczną* w latach:



* Respondenci pracujący społecznie na rzecz swojego środowiska lub osób potrzebujących – w organizacjach obywatelskich i/lub poza nimi

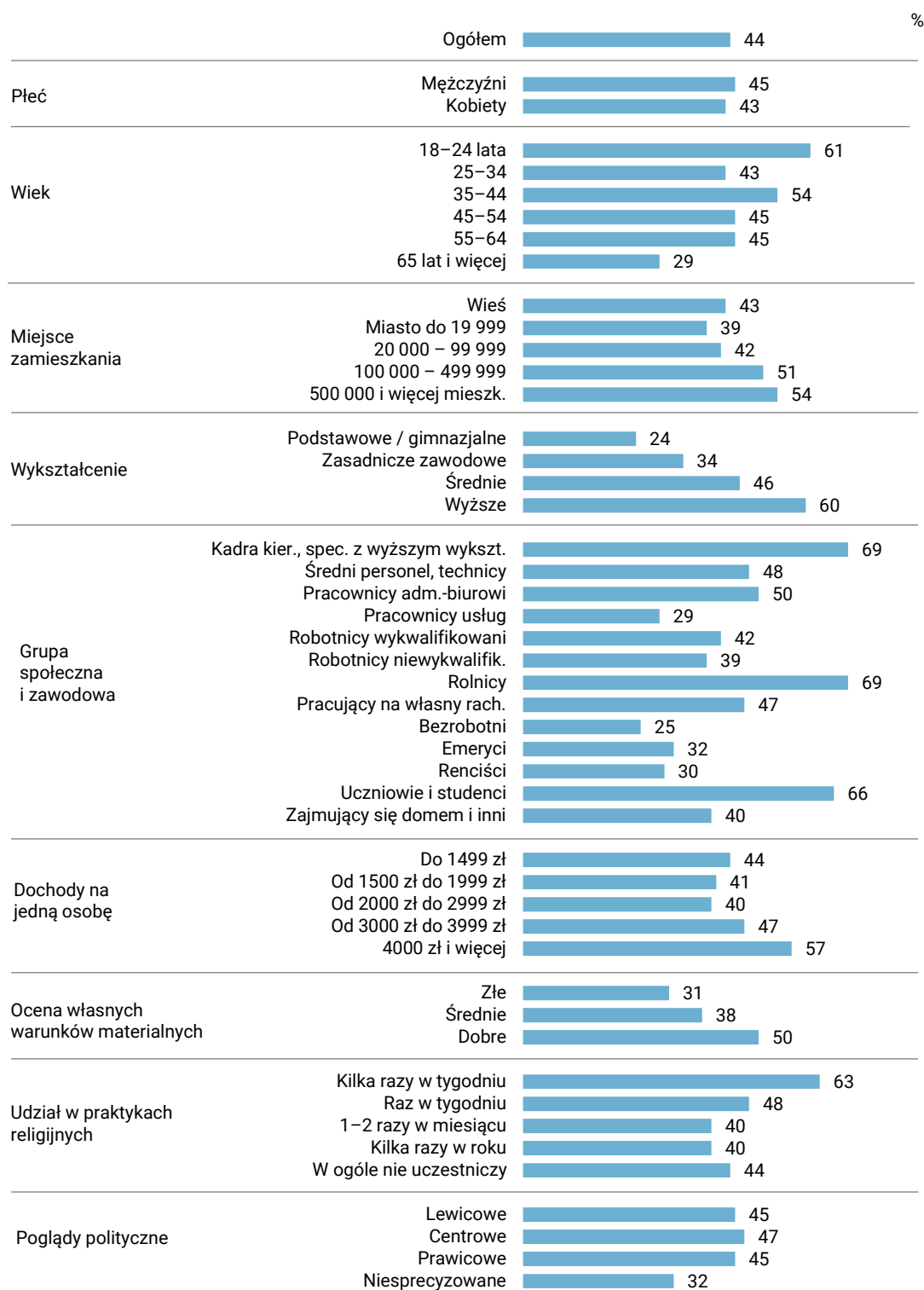
Generalnie zdecydowana większość badanych deklarujących pracę na rzecz swojego lokalnego środowiska i osób potrzebujących działała w ramach jakiejś organizacji obywatelskiej.

TABELA 4

Praca społeczna na rzecz swojego środowiska lub potrzebujących w 2023 roku	Praca społeczna w organizacjach obywatelskich	
	deklarujący zaangażowanie	Niezaangażowani
	w procentach	
Deklarujący zaangażowanie	79	21
Niezaangażowani	39	61

Zbiorczy wskaźnik zaangażowania w pracę społeczną podlega podobnym różnicowaniom jak praca na rzecz organizacji obywatelskich (która stanowi jego istotny komponent). Społecznikami (działającymi w organizacjach lub też poza nimi) częściej niż przeciętnie są respondenci najmłodszy i mający od 35 do 44 lat, mieszkańcy dużych miast i największych aglomeracji, badani najlepiej wykształceni, kadra kierownicza i specjaliści, pracownicy administracyjno-biurowi, rolnicy, uczniowie i studenci, ankietowani uzyskujący najwyższe dochody *per capita* oraz zadowoleni z własnej sytuacji materialnej. Zauważalnie więcej osób podejmujących tego typu działania jest również wśród ankietowanych najbardziej zaangażowanych w praktyki religijne.

RYS. 3. Zbiorczy wskaźnik zaangażowania w pracę społeczną (respondenci pracujący społecznie w roku 2023 na rzecz swojego środowiska lub osób potrzebujących – w organizacjach obywatelskich i/lub poza nimi)





Poziom zaangażowania w działalność organizacji obywatelskich, obejmującego obecnie dwie piąte Polaków, jest od 2016 roku względnie stabilny i, ogólnie rzecz biorąc, wyższy niż wcześniej, czyli w latach 1998–2016. Generalnie w działalność społeczną – w różnych organizacjach lub poza nimi – angażowało się w ubiegłym roku tyle samo osób, ile dwa lata wcześniej, tj. w roku 2021, ale mniej niż w roku 2017 i – szczególnie – 2019, w którym zasięg tej aktywności był rekordowo duży.

Opracował

Michał Feliksiak